

Enjoy Yourself

Klassieke muziekeducatie zoekt aansluiting bij de leefwereld van jongeren

Ariane Vervoorn Jongeren kunnen zich niet vinden in de muziekbeleving die gebruikelijk is in de klassieke concertpraktijk. Bovendien vinden ze klassieke muziek saai. Om hen tegemoet te komen liet het Nederlands Promenade Orkest een eigentijdse concertformule ontwikkelen voor jongeren in de basisvorming (12-15 jaar). Verslag van het grootscheepse educatieve project Enjoy Yourself, gedragen door de overtuiging dat een plezierige belevenis effectiever is dan een hooggegrepen programma.

Begin januari 1999 kwam het Nederlands Promenade Orkest (NPrO) bij Productiehuis Cinema De Liefde met het verzoek om een eigentijdse formule voor jongerenconcerten te ontwikkelen.¹ Het budget dat het orkest hiervoor beschikbaar stelde was 250.000 gulden, verworven door subsidies van de Gemeente Amsterdam, het VSB-fonds en het Prins Bernhard Fonds. Het was de bedoeling dat het concept van de jongerenconcerten zo goed mogelijk aansloot bij de identiteit en doelstellingen van het orkest.

Het NPrO is een voltallig symfonieorkest van achteventig beroepsmusici dat ten opzichte van de overige Nederlandse orkesten een speciale positie inneemt. Het is het enige orkest dat geen abonnementsconcerten kent en zijn bestaansrecht niet ontleent aan zijn symfonische rol, maar aan een dienende maatschappelijke rol in het culturele veld. De producties van het orkest richten zich naar de

‘vraag’ uit de diverse categorieën van de Nederlandse bevolking: schoolgaande jongeren, jonge solisten en dirigenten van conservatoria, minder draagkrachtigen, amateurkoren en commerciële ondernemingen.

De opzet van jongerenconcerten had behalve een educatieve ook een beleidsmatige doelstelling. Het NPrO heeft, net als de andere symfonieorkesten in Nederland, een gegronde reden tot ongerustheid over zijn voortbestaan: klassieke muziek is namelijk niet populair onder jongeren. Ondanks toegenomen welvaart en opleidingspeil gaan er relatief steeds minder mensen naar de gevestigde cultuuruitingen, vergriest het publiek en verdwijnt het ten slotte als het niet wordt aangevuld met jongeren.² In het onderzoek *Jongeren '97* van bureau Interview, antwoordde 70 procent niet van klassieke muziek te houden; 90 procent heeft nooit een concert bezocht.³ Eén van de belangrijkste oorzaken van de problematische

relatie van jongeren met klassieke muziek is dat steeds meer jongeren opgroeien met alleen popmuziek.⁴ Ze hebben moeite met de statische vorm en het repertoire van het symfonieorkest dat veel van de concentratie vergt. Ze hebben bovendien moeite met de lineariteit van prikkels in het gangbare klassieke concert: ze zijn gewend aan de gelijktijdigheid van verschillende prikkels. De zapcultuur tot slot - het op ieder gewenst moment kiezen van een ander programma - heeft tot gevolg dat twee uur stilzitten in een concertzaal een zware opgave is.

De eerste associatie die jongeren met klassieke muziek hebben is dat het voor ‘saaie, bekakte oude mensen’ is. De jongeren die wel onder de concertgangers te vinden zijn, worden door hun leeftijdgenoten gezien als ‘stille boekenwormen met een bril met jampotglazen’ die gaan uit onvermogen om op het terrein van de jongerencultuur hoog te scoren (De Waal 1989). Wie jongeren voor klassieke muziek wil interesseren, wordt dus geconfronteerd met een kloof tussen gevestigde en jongerencultuur. Er zijn twee knelpunten: jongeren kunnen zich niet vinden in de muziekbeleving die gebruikelijk is bij de klassieke concertpraktijk en ze hebben een negatief beeld van klassieke muziek.

Ingrediënten voor een nieuwe formule voor jongerenconcerten

De zakelijk leider van het NPrO, Bert van Mourik, was zich terdege bewust van het belang en de moeilijkheid om jongeren met educatieve projecten voor klassieke muziek te interesseren. Hij vroeg daarom aan Bart van Kuijk van het jongerenmarketingbureau ComBat om via een brainstorm uitgangspunten te verzamelen voor de ontwikkeling van de nieuwe formule voor jongerenconcerten. Het advies van Van Kuijk luidde om jongeren aan de hand van de zogenaamde PAMELA-formule te

overtuigen van de sterke eigenschappen van klassieke muziek. De PAMELA-formule is een communicatiestrategie om jongeren te enthousiasmeren voor een product. PAMELA staat voor Personality, Attention, Meaning, Emotion, Liveliness en Action: jongeren hebben behoefte aan merken en informatiebronnen met een duidelijke krachtige persoonlijkheid (personality), die opvallen in het totale aanbod (attention), waarvan het antwoord op de vraag *what's in it for me?* meteen duidelijk is (meaning), die emotie oproepen (emotion), die afwisseling bieden (liveliness) en die hen in de gelegenheid stellen om in actie te komen (action) (Sikkema en Van Kuijk 1997).

Eén van de sterke kwaliteiten van klassieke muziek is haar potentieel grote emotionele geladenheid. Om jongeren daarmee kennis te laten maken en daardoor verschillende vooroordelen weg te nemen die hen van het luisteren afhouden, zou het noodzakelijk zijn om de muziek op een toegankelijke en vooral niet-saaie wijze te brengen. Dat kon onder meer door aansluiting te zoeken bij hun eigen leefwereld. De *mainstream*-cultuur voor muziek is hiphop en R&B, de *lifestyle* van de jongeren uit de grote steden wordt ook wel *urban culture* genoemd. Klassieke muziek toegankelijk maken voor allochtone en autochtone jongeren, betekende dat het orkest elementen uit de *urban culture* diende te incorporeren.

Van Kuijk adviseerde ook om de drie volgende ingrediënten te verwerken: multidisciplinariteit, interactiviteit en presentatie. Met multidisciplinariteit wordt bedoeld de combinatie van klassieke muziek met elementen uit andere disciplines zoals videobeelden, dans, tekst, andere muziekgenres, presentatie, belichting en de opstelling van het orkest of publiek. Videoclips, VJ's, breakdance, graffiti, DJ's en MC's (Master of Ceremony) zijn immers niet meer weg te

denken uit de jongerencultuur. Multidisciplinariteit is voor jongeren een normaal gegeven en het visuele aspect is van onschatbare waarde. Een goede combinatie van de verschillende elementen leidt de aandacht van de jonge luisteraar juist naar de muziek, en helpt om die beter te begrijpen. De emotie en zeggingskracht van de muziek worden op die manier versterkt.

Direct zichtbare interactiviteit is bij een traditioneel klassiek muziekconcert meestal niet mogelijk. Toch is het van groot belang om de jongeren het gevoel te geven dat ze bij het concert betrokken zijn door ze gelegenheid te geven om te reageren en hun emoties te uiten. Een andere vorm van interactiviteit: ze zouden tijdens een concert ook eigen presentaties kunnen geven.

Jongeren zijn door de televisiecultuur gewend aan de zogenaamde *talking heads* en de manier waarop artiesten zich presenteren. Uitstraling, charisma en zeggingskracht van een artiest bieden jongeren de mogelijkheid tot inleving en identificatie. Onder presentatie vallen de performance van de artiest en de presentatie van de presentator of de dirigent, de musici en de muziek. Ook de keuze van de locatie voor de concerten is bepalend voor de sfeer en de presentatie. Hiermee moest rekening worden gehouden.

Enjoy Yourself

Het advies van Bert van Kuijk vormde de leidraad voor het te ontwikkelen concept door Productiehuis Cinema De Liefde. Het project, *Enjoy Yourself* gedoopt, werd in drie fases verdeeld volgens de algemene opvatting dat er een belangrijke samenhang bestaat tussen de drie aspecten van kunsteducatie: de actieve of productieve kant, de receptieve kant en tot slot de reflectieve kant die verdieping geeft aan de actieve en receptieve benadering. Volgens de geldende principes en ervaringen op het gebied

van kunsteducatie leidt een dergelijke opzet (reflectief, productief, receptief) tot een maximale betrokkenheid van de jongeren (Ensink 1996).

In de voorbereidende fase kregen de jongeren informatief lesmateriaal in de vorm van een lesboekje waaraan een docentenhandleiding was toegevoegd, en een lesvideo met de *making of Enjoy Yourself* die ze samen met hun muziekdocent op school behandelden (reflectief).

Om aan te sluiten bij de belevingswereld van jongeren werd er vervolgens een multidisciplinair workshoptraject aan de scholen aangeboden; in de workshops konden de jongeren actief en creatief aan de slag. Het motto van de workshops was: door het *zelf* doen plezier beleven aan klassieke muziek (*Enjoy Yourself*).

De jongeren konden kiezen uit een workshop streetdance, rap, compositie of VJ. Tijdens de workshops leerden de deelnemers de volgende basistechnieken: ademcontrole en podiumpresentatie, bij de streetdanceworkshop bovendien choreografie en danstechniek en bij de rapworkshop *rhyme, on beat, off beat*. In de compositieworkshop hoorden zij onder andere over muziekstructuren, verschil in instrumentatie, muziekstijlen, de opbouw van composities, kortom, basisinformatie die geldt voor elk muziekgenre. In de VJ-workshop leerden zij te luisteren naar klassieke muziek en de emoties die de muziek oproept te visualiseren in beelden.

In deze fase was een element van competitie ingebouwd: wie mag er namens zijn of haar workshop live optreden met het orkest (productief)? De competitie diende als stimulans en was bovendien bedoeld om betrokkenheid van de jongeren tijdens het concert te vergroten. In de relatief korte workshops van 2 à 3 uur bereidden zij hun aandeel in het concert voor.

De VJ Eric Frymark had ervaring met KeyStroke, een relatief nieuw interactief computerprogramma van de Maatschappij voor Oude en Nieuwe Media dat ook bij de VJ-workshops gebruikt zou worden. Hij kreeg de opdracht om passende beelden te maken bij de slotmanifestatie van *Enjoy Yourself* - het concert - die de muziek zouden versterken en verlevendigen.

Tot slot ging iedere deelnemer naar het concert en zag daar niet alleen het orkest, maar ook een selectie van medeleerlingen optreden (receptief-interactief). In de opzet om aan te sluiten bij de belevingswereld van jongeren en om de concerten op een eigentijdse wijze te presenteren is niet voor conventionele concertzalen gekozen, maar voor poppodia. Uiteindelijk werden er in januari 2000 zestien besloten concerten van *Enjoy Yourself* gegeven in respectievelijk Amsterdam (Paradiso), Den Haag (De Regentes), Utrecht (Tivoli) en Rotterdam (Nighttown).

Om de huidige presentatievorm van orkesten te doorbreken en hiermee te experimenteren is het popconcert als inspiratiebron gekozen. De keuze voor deze concertvorm impliceerde dat er geen zitplaatsen waren voor het publiek, zoals gebruikelijk bij klassieke-muziekconcerten, maar dat de jongeren, net als bij popconcerten, bleven staan. De intense muziekbeleving bij popconcerten is grotendeels te danken aan de mogelijkheid die het publiek heeft om mee te zingen, te dansen en emoties te uiten. Het is de algehele sociale context van het popconcert die garant staat voor een optimale muziekbeleving. De context die hoort bij een poppodium zou naar verwachting een intense beleving van de klassieke muziek bij de jongeren teweeg moeten brengen.

Van het begin af aan stond vast dat de presentatie niet meer door de dirigent zou gebeuren, maar door een professionele

presentator. Gezien het stoffige imago van klassieke muziek bij jongeren, was het belangrijk om te werken met een bekende presentator waarmee ze zich konden identificeren. Een presentator of presentatrice van TMF of MTV was gewenst, vanwege populariteit bij jongeren en hun raakvlak met muziek. Gezien de 'blanke' uitstraling van het orkest, ging de voorkeur uit naar iemand van allochtone afkomst. Uiteindelijk werd het Murthy Mossel (alias Murth-the-Man-o-Script), bekend als presentator van The Pitch, een programma over hiphop en R&B op TMF en als stand-up comedian bij de Fresh Wagon. De R&B-zangeres Juanita Ellensburg werd gescout tijdens één van de locale voorrondes voor Most Wanted, de finale voor talentvolle jonge R&B- en hiphop-acts in Amsterdam. Haar stem en muzikaliteit waren overtuigend. Vincent Sporkslede (alias Vince Charming) is zowel danser als rapper en bleek een gouden vondst. Voor alle performers was het de eerste keer dat ze met een symfonieorkest samenwerkten en ze vonden het zonder uitzondering een uitdaging en een 'stoere' ervaring. Op het podium bleken de expressieve macho Vince Charming en de ingetogener, vrouwelijke Juanita elkaar perfect aan te vullen. De presentatoren waren alledrie van Surinaamse komaf met sterke *roots* in de hiphop en R&B.

Aan *Enjoy Yourself* deden in totaal drieëndertig scholen met ruim vijfduizend leerlingen mee. Zij waren afkomstig uit de basisvorming uit het voortgezet onderwijs van scholen uit de Randstad; het was een binnenschools project. De scholen reageerden op een brief naar ruim driehonderd scholen: de reactie was overweldigend. Op volgorde van aanmelding zijn de scholen ingeschreven tot het maximum aantal jongeren was bereikt dat kon deelnemen.

Criteria voor het repertoire

De keuze van het repertoire voor de concerten van het NPrO was gebaseerd op drie criteria. Om te beginnen moesten de muziekstukken een mengeling van klassieke muziek met hiphop en R&B laten horen. De keuze voor de muziekgenres rap en R&B werd bepaald door de grote populariteit van deze genres bij jongeren uit de verschillende immigrantengroepen, maar ook bij blanke jongeren. Bij de expressieve rap staat het uitdrukken van je mening voorop en sommige rapteksten zijn van zodanig niveau dat ze als poëzie beschouwd worden. Een belangrijk muzikaal kenmerk van R&B is bovendien dat dit genre sterk gebruikmaakt van het traditionele westerse tonale spectrum, waardoor R&B-songs klassieke citaten makkelijk in hun liedstructuur kunnen opnemen. Ook de op luxe gerichte *lifestyle* van R&B sloot uitstekend aan bij de sjeke uitstraling van een symfonieorkest en de R&B-teksten gaan net als klassieke muziek vaak over emoties. Bekende rapartiesten als Puf Daddy, LL Cool J en R. Kelly maken gebruik van strijkers of bekende thema's uit de klassieke muziek om een dramatisch effect te creëren. Op de cd *Rhapsody Overture* uit 1997 (Def Jam Label) staat een verzameling van dergelijke voorbeelden. Ook in de dancecultuur zijn er voorbeelden van DJ's die klassieke muziek remixen van componisten als Steve Reich, een gabberhouse-versie van de *Carmina Burana* van Carl Orff maken, of door sampling tot nieuwe dancehits komen.

Het tweede criterium bij het bepalen van het repertoire, betrof de opzet van het project: de workshops moesten een link hebben met de muziek die op het concert gespeeld zou worden. In de workshops streetdance, rap, compositie en VJ bereidden de leerlingen immers hun eigen presentatie voor, die ze samen met het orkest mochten uitvoeren.

Het derde criterium was dat het concert niet

langer dan vijftig minuten mocht duren. Een van de problemen die jongeren onder meer met klassieke muziek hebben, is dat het ze ontbreekt aan de vereiste concentratie om de meestal langer dan vier minuten durende composities te beluisteren. Om de concentratie van het publiek niet te verliezen waren afwisseling en dynamiek geboden, terwijl de VJ-beelden van Eric Frymark voor continuïteit zorgden.

Het repertoire moest dus een mix worden van klassiek, een *cover* van een R&B- of raphit en nieuwe composities.

Het programma: klassiek versus rap

Uiteindelijk stonden de volgende stukken op het programma: *Enjoy Yourself*, *The Ring Zapp Rhapsody*, *The Band*, *The Funklassix*, *After the Ball*, *The Mambo & The Cool* en de *Combojam*. Het swingende openingsnummer was de bekende hit *Enjoy Yourself* van de piepjonge rapper A+ uit New-York waarin het beroemde herkenningsthema uit de *Vijfde Symfonie* van Beethoven is verwerkt. Deze hit is een *cross over* van klassieke muziek met rap en R&B en gaf eveneens de titel aan het project doordat het letterlijk de lading dekte: door het *zelf* doen plezier te beleven aan klassieke muziek. De tweede compositie was *The Ring Zapp Rhapsody*, een door Bob Zimmerman gemaakte compilatie van bekende muzikale thema's (*Leitmotive*) uit de opera *Der Ring des Nibelungen* van Richard Wagner. De compilatie ontstond uit het idee om een stuk zware en beeldende klassieke muziek te gebruiken voor de VJ-workshops. Ofschoon het op het eerste gehoor niet de meest toegankelijke muziek is uit het klassieke repertoire, is een aantal passages al veelvuldig gebruikt bij speelfilms en reclames. Het verhaal van *Der Ring* zit boordevol met thema's die houvast konden bieden voor de workshops. Dan volgde *The Band* van de componist Alan Laurillard die invloeden uit de ska, rap en house verwerkte in een vrolijk, ritmisch en

interactief stuk voor orkest en rapper. De orkestleden raptten ook mee bij sommige passages, waardoor het clichébeeld van de orkestleden als zwijgende pinguïns op het podium werd doorbroken.

The Funklassix was een compilatie van Bob Zimmerman met dertien overbekende klassieke thema's die in reclames, computerspelletjes en op mobiele telefoons te horen zijn en daardoor bijna zijn losgezongen van hun oorspronkelijke context en niet meer herkenbaar als het werk van componisten van serieuze muziek. Het ging om composities van Tsjaikovski, Katchaturian, Smetena, Dvorak, De Falla, Grieg, Stravinsky, Ravel en Bizet. Symfonische muziek die tot het ijzeren repertoire behoort van elk symfonieorkest. De samples van deze thema's werden gebruikt in de compositiewerkshops.

After the Ball van Chiel Meijering was een *cross over* van klassiek en R&B en was geschreven voor R&B-zangeres, rapper en orkest. Het was de bedoeling dat de jongeren in de rapworkshops op het refrein, waarin citaten uit de klassieke muziek verwerkt zaten, hun eigen rap konden schrijven die ze samen met de rapper uitvoerden. Als laatste op het programma stonden *The Mambo & The Cool* uit de musical *West Side Story* van Leonard Bernstein. Op de toegankelijke en ritmische muziek met duidelijke *latin*- en *jazz*-invloeden kon in de streetdanceworkshop een choreografie voorbereid worden. Een spontane toevoeging aan het concert was de *Combojam*, een swingende jamsessie geïmproviseerd door Juanita Ellensburg, Vince Charming en het combo. Hierna konden de geselecteerde jongeren hun streetdance-choreografie laten zien en werd het publiek door de rapper en de R&B-zangeres tot interactie opgeroepen.

The Ring Zapp Rhapsody, *The Band*, *After the Ball* en *The Funklassix* werden speciaal voor het project geschreven en gearrangeerd. Met de dynamische stukken *Enjoy Yourself*, *The Band*

en *After The Ball* zat er voldoende *urban culture* in het project. De klassieke component werd op eigentijdse wijze vertegenwoordigd door de *Ring Zapp Rhapsody*, de *Funklassix* en *The Mambo & The Cool*.

Muziekbeleving geslaagd

De vraag is nu of de obstakels die jongeren ervan weerhouden naar klassieke muziek te luisteren worden weggenomen door een aanpak als in het project *Enjoy Yourself*. De toepassing van multidisciplinaire elementen uit de jongerencultuur als rap, streetdance, VJ en sampling bleek goed aan te slaan, bij de jongeren én de docenten. Vooral het gebruik van nieuwe multimedia, zoals het KeyStroke-computerprogramma voor de VJ-workshops en het E-Jay-computerprogramma voor de compositiewerkshops, was zeer succesvol; niet verwonderlijk, want computerspelletjes zijn enorm populair als vrijetijdsbesteding bij jongeren.⁵

Het *zelf doen* blijkt één van de beste manieren om jongeren te confronteren met klassieke muziek. Door het gebruik van elementen uit de jongerencultuur was er aansluiting bij de belevingswereld van jongeren, die klassieke muziek ineens 'best leuk' vonden. Dankzij het afwisselende programma met de optredens van de rapper, R&B-zangeres, de presentator, een lichtshow en videobeelden van de VJ was het concert voor de meerderheid van de jongeren een echte belevenis en hadden concert en orkest, volgens de jongeren, hun docenten en de orkestleden, een eigentijdse uitstraling. De videobeelden en de lichtshow werkten versterkend op de muziekbeleving, de performers boden jongeren de mogelijkheid tot identificatie en interactie.

Was de link van de workshops met het concert niet perfect, de opzet dat de spanning van het concert verhoogd zou worden door de presentatie van de leerlingen was wel geslaagd.

De presentatie van de leerlingen bij sommige onderdelen van het concert was een experiment. De voorbereidingstijd in de workshops was minimaal en hierdoor waren de eindresultaten wisselend van niveau. Bijna alle jongeren waren positief over het idee dat leerlingen zich bij het concert mochten presenteren. Sommige jongeren reageerden negatief op de presentatie omdat ze zichzelf vonden afgaan, anderen vonden het juist een belevenis. Door de voorbereiding en door de optredens van medeleerlingen konden de jongeren zich beter inleven en voelden zij zich betrokken bij het concert.

De enige buiten-muzikale aspecten die niet het gewenste effect oogstten, waren de locaties van de concerten die plaatsvonden op poppodia en het experiment met staanplaatsen. De context van een poppodium en de staanplaatsen wekte bepaalde gedragingen bij de jongeren op, die de muziekbeleving in de weg stonden. Sommige jongeren vonden de vrijheid om rond te kunnen lopen duidelijk erg prettig: ze deden van alles, behalve luisteren naar de muziek. Er werd veel gerookt en gepraat tijdens de concerten, net als bij popconcerten, tot grote ergernis van de dirigent, Jan Stulen, die zelfs een concert stopte. Ook waren er praktische problemen als slechte akoestiek en beperkte zichtlijnen die belemmerend werkten op performers en de muziekbeleving. De docenten en de leerlingen keurden vooral het experiment met de staanplaatsen af; het leidde de aandacht af van de muziek en gaf ordeproblemen. De meeste jongeren zeiden dat het voor hen uiteindelijk niets uitmaakte of het concert in Paradiso of in het Concertgebouw was. Twee jongeren zeiden dat ze zelfs liever naar een echte concertzaal gingen, want 'daar kom je anders nooit, Paradiso daar ga je toch wel heen'.

Door popmuziek met klassieke muziek te mengen werd rekening gehouden met de behoefte aan directe, fysieke en emotionele

muziekbeleving. Het bleek dat hiphop en R&B als *cross over* een goede keuze was. R&B en rap bleken op muzikaal vlak en qua stijl goed te passen bij klassieke muziek en vielen bij de meerderheid van de - overwegend allochtone - jongeren erg in de smaak. Hiphop is een expressieve stroming binnen de jongeren-cultuur die veel aanknopingspunten bood voor de workshops die voorafgingen aan het project.

Het fenomeen van *cross over*, dat zich met name voordoet in de jazz, wereldmuziek, hedendaagse muziek en rap, leverde opmerkelijke discussies op over de 'kwaliteit' van nieuwe composities. In de beoordeling van *The Band* kwam duidelijk naar voren hoe verschillend er gedacht werd over de 'kwaliteit' van muziek door de betrokkenen uit het orkest en de performers. Ging het bij de dirigent en de orkestleden meer om de intrinsieke waarde van de muziek, bij de performers ging het om de interactie met de jongeren en het orkest.

Op de vragen aan jongeren naar hun wensen bij een klassiek concert kwam naar voren dat ze nog meer spanning, gezelligheid, interactie, belichting, show, artiesten en een leuke presentator zouden wensen. Zij zouden zelf instrumenten willen bespelen, het orkest composities van leerlingen laten spelen, leerlingen in het orkest willen laten meespelen en ze spraken de behoefte uit aan een langere voorbereiding in workshops. De meeste suggesties zijn moeilijk te realiseren maar geven wel aan dat de jongeren directe interactie met de musici en de muziek op prijs stellen. Enkele jongeren wilden graag meer klassieke muziek en minder spektakel, anderen juist minder klassiek en meer rap of een *latin sound*. Muziek van Bach, hardrock, elektrische gitaar, meer *beat* en trommels werden ook gesuggereerd. Muziek heeft volgens de jongeren troostende, dynamische, indrukwekkende en beeldende kwaliteiten.

Tweesporenbeleid

Is de muziekbeleving dankzij het gebruik van elementen uit de leefwereld van jongeren geslaagd te noemen, het is nog maar de vraag of jongeren na deelname aan *Enjoy Yourself* 'ja' tegen klassieke muziek zeggen. Het gemiddelde eindcijfer van de jongeren voor *het project* was een 8-. Een aantal jongeren gaf aan dat klassieke muziek door de confrontatie in de workshops of het concert toch iets dichterbij was gekomen en dat ze bij het horen van klassieke muziek of rap en R&B ook weer terugdachten aan het leuke concert dat ze meemaakten. Tegelijkertijd zei 90 procent van de jongeren dat ze niet van plan waren vaker naar een klassiek concert te gaan. Dit percentage komt overeen met de bevindingen van bureau Interview dat 90 procent van de jongeren nooit een concert van klassieke muziek heeft bezocht. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het waarschijnlijk voor de meerderheid van de jongeren een 'ja, mits' tegen klassieke muziek is. Klassieke muziek is leuk, mits het liveconcert een afwisseling is van pop- en klassieke muziek, mits er bekende artiesten optreden waarmee ze zich kunnen identificeren en mits er multidisciplinaire elementen aan toegevoegd worden. Moeten orkesten dan rekening houden met de smaak van jongeren? Een kleine minderheid van de jongeren ziet geen noodzaak tot verandering. Uit opmerkingen als 'ze moeten spelen wat ze willen spelen' en 'jongeren hebben hun eigen muziek waar ze naar willen luisteren' spreekt weinig interesse. De meerderheid van de jongeren vond dat als orkesten meer jongeren willen trekken, ze wel degelijk rekening moeten houden met het repertoire en de presentatie van de concerten.

Echter, gezien het effect dat toevoeging van elementen uit jongeren-cultuur op de muziekbeleving heeft gehad, ligt het voor de hand eveneens te denken aan speciaal voor

jongeren geschreven composities en theatraal aangeklede concerten. Net als jeugdliteratuur en jeugdtheater voorstellingen zijn zij onontbeerlijk als opmaat voor het latere bezoek aan de 'echte' klassiekers. Die gedachte wordt ook gevoed door de reacties van kinderen uit de hoogste groepen van de basisscholen in Amsterdam voor wie de concerten van *Enjoy Yourself* zijn herhaald, in het kader van de Muzieklusterlessen van het Bureau Servicetaken Onderwijs. De concerten sloegen bij deze jongere doelgroep zelfs beter aan dan bij de hoogste klassen uit de basisvorming, waar het project oorspronkelijk voor bedoeld was. De reden is dat kinderen op steeds jongere leeftijd gericht zijn op hun eigen leefwereld met hun eigen popsterren en modes. Het is daarom raadzaam kinderen op een zo vroeg mogelijke leeftijd met kunst en cultuur in aanraking te brengen, in een stadium waarin ze nog ontvankelijk zijn. Het maximale effect van cultuureducatie op de participatie wordt immers bereikt als kinderen en jongeren in verschillende fasen van hun leven deel kunnen nemen aan cultureel aanbod. Continuïteit in het aanbod van culturele activiteiten gedurende het schoolcurriculum is dus belangrijk (Ranshuysen 1993). De doelstelling om kinderen op jonge leeftijd kennis te laten maken met allerlei vormen van kunst en cultuur die ze nog niet kennen sluit aan bij de opvatting van Blokland over 'positieve vrijheid die je in staat stelt om te kiezen wat je maar wilt, maar pas nadat je met de verschillende mogelijkheden hebt kennis gemaakt' (Blokland 1991). Het lijkt derhalve raadzaam om deze kennismaking niet uit te stellen totdat de jongeren in het kader van CKV verplicht cultuurbezoek af moeten leggen, maar om zoveel mogelijk culturele activiteiten te ondernemen voor de 'inzinking' rond het vijftiende levensjaar optreedt, als gevolg van de afnemende invloed van ouders en school (De

Haan en Knulst 2000). Tot hun vijftiende jaar gaan kinderen nog makkelijk mee met ouders, daarna richten jongeren zich meer op hun eigen leefwereld en de *peer group* van leeftijdgenoten (Matthijs 1993, 96-98). De ouders, de *peer group* en de media spelen alle een belangrijke rol in de strijd om deelname, en cultuureducatie zal voldoende gewicht in de schaal moeten leggen om de voortdurende socialisatie in de media en op het schoolplein te neutraliseren. Orkesten zullen de komende jaren flink moeten experimenteren met verschillende formules van jongerenconcerten en educatieve projecten om zo de mogelijkheden van nieuwe presentatievormen te onderzoeken en om te bewijzen dat er een nieuw en jong publiek is voor klassieke muziek.

Literatuur

- Blokland, H. (1991) *Vrijheid, autonomie, emancipatie: een politiek filosofische en cultuurpolitieke beschouwing*. Delft: Eburon. Proefschrift Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Duursma, M. (2000) 'De culturele omnivoor bestaat: reactie op rapport SCP'. In: *NRC Handelsblad*, 16 maart.
- Ensink, J., M. van Hoorn en P. Vogelezang (1996) 'Kunsteducatie'. In: *Handboek Cultuurbeleid*. 's-Gravenhage: Vuga.
- Haan, J. de en W. Knulst (2000) *Het bereik van de kunsten: een onderzoek naar veranderingen in de belangstelling voor beeldende kunst en podiumkunst sinds de jaren zeventig*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Matthijs, M. (1993) *Mythe van de jeugd, dl. 1: Cultuur en leefwereld*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Ranshuysen, L. (1993) 'Naar een optimaler effect van kunsteducatie in het onderwijs'. In: *Scholen en kunst: effecten van kunsteducatie op cultuurdeelname*. Utrecht: LOKV (Katernen kunsteducatie).
- Sikkema, P. en B. van Kuijk (1997) *Generatie op afstand: jongeren '97*. Amsterdam: Interview/VNU.
- Sikkema, P. en V. van den Berg (1999) *Een generatie waar om gevochten wordt: jongeren '99*. Amsterdam: Interview/NSS.
- Waal, M. de (1989) *Daar ga je toch niet heen? Een oriënterende studie over jongeren en gevestigde kunst*. Amsterdam: Boekmanstudies (Raad voor het Jeugdbeleid).

Noten

1. Productiehuis Cinema De Liefde is een stichting met een kunsteducatieve doelstelling die educatieve projecten en projecten op het gebied van dans, theater, muziek en beeldende kunst ontwikkelt voor een jong publiek.
2. 'Culturele instellingen zijn veelal negentiende-eeuwse instellingen, als ze hun beleid niet wijzigen lopen de zalen leeg. De ouderen sterven uit, de jongeren komen niet', aldus onderzoeker Jos de Haan over het rapport *Het bereik van de kunsten* (Duursma 2000).
3. Op de vraag: 'houd je van klassieke muziek?' werden de volgende antwoorden gegeven: ja, heel veel: 2 procent; ja: 7 procent; neutraal: 14 procent; nee: 22 procent; nee, zeker niet: 50 procent (Sikkema en Van Kuijk 1997, 24).
4. Volgens de gegevens uit *Het bereik van de kunsten* heeft 35 procent van de bezoekers van de podiumkunsten voor het eerst met ouders een concertzaal of schouwburg bezocht, 33 procent met school en de overige 32 procent ging voor het eerst met vrienden naar een concert. De school is zo een belangrijke introducerende instantie, die een soort herkansing biedt als het gezin de culturele introductie niet gaf. Dit rechtvaardigt aandacht voor cultuureducatie op school (De Haan en Knulst 2000).
5. De meest geliefde vrijetijdsbestedingen van jongeren in 1999 in volgorde van belangrijkheid zijn: omgaan met vrienden en vriendinnen, muziek beluisteren, sporten, computerspelletjes en televisiekijken. Het luisteren naar muziek en het omgaan met vrienden en vriendinnen gaan als activiteiten samen doordat de muziek vaak dient als *easy listening* (achtergrondmuziek) tijdens het huiswerk maken of bij het samenzijn met vrienden (Sikkema en Van den Berg 1999).

Bibliografische gegevens

Vervoorn, A. (2001) 'Enjoy Yourself: klassieke muziekeducatie zoekt aansluiting bij leefwereld van jongeren'. In: *Boekmancahier*, jrg. 13, nr. 49, 311-320.

Ariane Vervoorn

was in 2001 werkzaam als hoofd educatie bij productiehuis Cinema de Liefde in Amsterdam en ontwikkelde de concertformule *Enjoy Yourself*.